

**O RJEČNIKU RUSKIH NEOLOGIZAMA I
O RJEČNIKU RUSKOGA „INTERNETSKOG JEZIKA“**

Željka Fink

*Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, Hrvatska*

**ABOUT THE DICTIONARY OF RUSSIAN NEOLOGISMS AND
THE DICTIONARY OF THE RUSSIAN "INTERNET LANGUAGE"**

Željka Fink

*Faculty of Humanities and Social Sciences
University of Zagreb
Zagreb, Croatia*

Ruska se lingvistika odlikuje dugotrajnom tradicijom sastavljanja rječnika neologizama. Ona je započela u šezdesetim godinama dvadesetoga stoljeća, u Lenjingradskom odjelu Instituta za lingvistiku Akademije znanosti SSSR-a koji je 1991. preimenovan u Institut za lingvistička istraživanja Ruske akademije znanosti (Sankt-Peterburg). Tu je aktivnost pokrenula poznata ruska leksikografkinja dr. sc. Nadežda Zaharovna Kotelova (1925. – 1990.) koja je unutar Rječničkoga sektora Instituta osnovala i vodila skupinu leksikografa zaduženu za sastavljanje rječnika novih riječi i značenja. Ona je ujedno i začetnica novoga leksikografskog pravca, koji se u ruskoj lingvistici naziva *akademsom neografijom* (академическая неография) odnosno *neološkom leksikografijom* (неологическая лексикография), a odnosi se prvenstveno na leksikografsku obradu neologizama ruskoga jezika.

Ta je tradicija nedavno prešla granice Ruske Federacije, pa je u Olomoucu (Češka Republika) u izdanju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Olomoucu (Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta) objavljen *Rječnik ruskih neologizama* autorica Ludmile Stěpanove i Marije Dobrove s Odsjeka za slavistiku. Drugi objavljeni rječnik autorice Marije Dobrove ne nosi u svome naslovu termin *neologizam*, ali donosi nov leksik i frazeologiju jednoga specifičnog jezičnog sloja – internetskog diskursa. Oba su rječnika sastavljena kako bi se studentima rusistike izvan Ruske Federacije, nastavnicima na rusistici inozemnih sveučilišta te prevoditeljima olakšalo

praćenje i razumijevanje novih riječi i frazema, kao i novih značenja već ranije leksikografski zabilježenih riječi. Naime, u ruskom se jeziku od početka devedesetih godina dvadesetoga stoljeća ostvaruje velik priljev novih riječi i frazema, pa su autorice smatrale da ih svakako treba registrirati, odrediti njihovo značenje, pokazati primjere njihove upotrebe. Nijedan od dvaju rječnika ne sadržava okazionalizme ili individualno-autorske tvorenice. Prema riječima autorica, rječnici nisu normativni.

Godine 2018. objavljen je *Словарь русских неологизмов. Словник рускѣх неологизмѣ* (Rječnik ruskih neologizama) autorica Ludmile Stěpanove i Marije Dobrove. Recenzenti su Valerij M. Mokienko i Zdeňka Vychodilová. Sastoji se od dvaju dijelova: *Predgovora (Предисловіе, 3–6)* samog *Rječnika (Словарь, 7–469)*.

U prvom su dijelu navedeni osnovni podaci o samom rječniku i o principima njegova sastavljanja. Određujući okvire predmeta svoga istraživanja, autorice se pozivaju na definiciju neologizama Valerija M. Mokienka, prema kojem su to nove riječi i frazemi nezabilježeni u ranije objavljenim rječnicima, a također riječi i izrazi s novim značenjima. Takve su riječi i izrazi rezultat posuđivanja, kalkiranja, slaganja, srastanja itd., prijenosa značenja (metafora ili metonimija), proširenja ili sužavanja značenja (3). Autorice, dakle, u rječnik uključuju tri kategorije neologizama: (1) nove riječi, (2) semantičke neologizme (nova značenja već postojećih i leksikografski obrađenih riječi), (3) frazeološke inovacije i nove ustaljene izraze. Neologizmi su crpljeni iz suvremenih publicističkih i književnih tekstova, s internetskih pretraživača pri čemu je njihova upotreba provjeravana na stranicama Nacionalnoga korpusa ruskoga jezika (Национальный корпус русского языка).

Rječnik ruskih neologizama sadržava više od 2000 novih riječi i višerječnica navedenih azbučnim redoslijedom. Na prvom je mjestu akcentirana nadnatuknica pisana velikim slovima, a ispod nje se nalazi akcentirana riječ. Uz dio natuknica upisane su odrednice koje se odnose na stil i/ili funkcionalnu sferu upotrebe: *hovor.* (hovorové 'razgovorno'), *zhrub.* (zhrubělé 'grubo'), *hrub.* (hrubé 'vulgarno'), *slang.* (slangové 'žargonski'), *žert.* (žertovné 'šaljivo'), *iron.* (ironické 'ironično'), *poč.* (počítačové 'računalni termin'), *eufem.* (eufemistické 'eufemistički'). Slijedi značenje neologizma na ruskom jeziku, a iza romba daje se češki ekvivalent i/ili definicija na češkom jeziku. Navodimo nekoliko primjera:

ВЗЛОМЩИК

взломщик *poč.* *Хакер, специалист по взлому компьютеров.* - ◇ - Hacker. [hrv. 'haker']

МУСОРНЯ

мусорня *horov. zhrub. Полицейские.* - ◇ - Policajti.
[hrv. 'policajci, murjaci']

СТРЕЛЯЛКА

стрелялка *roč. slang. Жанр компьютерной игры, в которой требуется стрелять по движущейся мишени.* - ◇ - Střilečka (PC hra).
[hrv. 'akcijska računalna igra u kojoj se sve svodi na borbu, uglavnom pucanje, pucačina']

РАСКРУЧЕННЫЙ

раскрученный *slang. Популярный, известный.* - ◇ - Populární, známý.
[hrv. 'popularan, poznat']

Očekivano, u rječnik je uključeno mnogo anglizama koji su se aktivno počeli rabiti u razdoblju od devedesetih godina prošloga stoljeća, npr.:

АПГРЕЙДИТЬ

апгрейditь *roč. Улучшать, модернизировать что-либо.* - ◇ - Upgradovat, zlepšit, modernizovat.
[hrv. 'upgrade, nadograditi, unaprijediti']

БЛЕКФРАЙДЕЙ

блекфрайдей *Распродажи.* - ◇ - Černý pátek, Black Friday.
[hrv. 'Black Friday, crni petak']

БУЛЛИНГ

буллинг *Травля слабых, дедовщина.* - ◇ - Šikana.
[hrv. 'bullying, vršnjačko zlostavljanje']

ДЕДЛАЙН

дедлайн *Крайний срок выполнения каких-либо договоренностей, заданий, представления какого-либо материала, сдачи работы.* - ◇ - Deadline.
[hrv. 'deadline, krajnji rok za završavanje nekog posla (predaju ili predstavljanje nekog materijala, izvršenje zadataka)']

U rječnik su upisani i zanimljivi slučajevi semantičkih neologizama pri čemu autorice ne navode njihova prvotna značenja, nego samo nova, npr.:

МЫЛО

мыло *poč. slang. Электронная почта.* - ◇ - Elektronická pošta.
[hrv. 'e-pošta'; prvotno značenje 'sapun']

СОБАЧКА

собачка *poč. slang. Символ @ в электронной почте.* - ◇ - Symbol @, zavináč.
[hrv. 'simbol @, pri, monkey'; prvotno značenje 'psić']

У гječнику је забележен велик број вишерјечница с различитим ступњем пријеноса значења и усталјености употребе – од перифраза и колокација до фразема у ужем смислу. Оне су смјештене под наднатукницом одређеном морфолошким принципом. Слједи неколико примјера:

АСФАЛЬТ

закатать в асфальт *hovor. Убить, уничтожить.* - ◇ - Zabít, zničit.
[hrv. 'ubiti, uništiti, ukokati']

БАБУШКА

кошмарить бабушку *žert. Создавать панику, пугать кого-либо.* - ◇ -
Dělat paniku, lekat někoho.
[hrv. 'izazivati paniku, plašiti koga, tjerati strah u kosti komu']

БАНДИТ

однорукий бандит *žert. slang. Игровой автомат.* - ◇ - Hraći automat.
[hrv. 'igraći automat, jednoruki razbojnik']

МАТЬ

суррогатная мать *Женщина, выносившая и родившая ребенка от генетических родителей и не претендующая на роль матери данного ребенка.*
[hrv. 'surogatna majka']

МИНУС

быть (оказаться, очутиться в минусе) *Быть в неблагоприятном финансовом положении, быть в проигрыше.* - ◇ - Být v mínusu.
[hrv. 'biti u minusu']

ПИСЬМО

нигерийское письмо *iron. Спам, рассылаемый с целью мошенничества.*
- ◇ - Podvodný spam.

[hrv. 'spam, neželjena elektronička pošta']

Rječnik registrira i slučajeve grafičkoga variranja, pri čemu su varijante ponekad smještene unutar jednoga rječničkog članka, a ponekad je uz jednu od varijanata uključena uputnica na onu leksikografski obrađenu, npr.

Е-МАЙЛ

е-майл, емайл *Электронная почта.* - ◇ - E-mail.

[hrv. 'elektronička pošta, e-mail']

ДРЭДЫ

дрэды См. **ДРЕДЫ**

ДРЕДЫ

дреды *Прическа, представляющая собой спутанные в локоны волосы.* -

◇ - Dredy.

[hrv. 'dredloksi, dreadlocks']

Homonimi i višeznačnice označavaju se brojkom iznad njih (eksponentom), npr.:

БЛЕКАУТ

блекаут¹ *Авария в энергосистеме; массовое отключение электричества.* - ◇ - Blackout.

[hrv. 'nestanak struje velikih razmjera']

блекаут² *Плотные шторы, не пропускающие яркий солнечный свет.* -

◇ - Závěsy blackout, blackoutové závěsy, zatemňovací závěsy.

[hrv. 'guste zavjese koje ne propuštaju sunčevu svjetlost']

Svaka je riječ i višerječnica popraćena trima primjerima upotrebe, a iza svakoga od njih naveden je izvor. Autorice nisu ispravljale greške uočene u dijelu teksta preuzetih s internetskih pretraživača, one su obilježavane zvjezdicom *, npr.:

АКК

акк *poč. slang. Аккаунт.* - ◇ - Účet.

► У меня обычный акк. Но везде стоят блокировщики рекламы, поэтому её не вижу. Без блокировщиков вообще боюсь в интернет нос высывывать) <http://freyasun.livejournal.com>

► Собиралась проапгрейдить акк до платного, пока не получилось*.
<http://fotovivo.livejournal.com>

► Платный акк закончился просто. :) <http://dave-aka-doc.livejournal.com>

Drugi je rječnik – *Так говорят в русском Интернете. Словарь* (Tako govore na ruskom internetu. Rječnik) autorice Marije Dobrove – objavljen 2020. godine. Recenzirale su ga Alla M. Arhangeljskaja i Olena P. Levčenko, a posvećen je Ljudmili I. Stepanovoj. Rječnik ima ukupno 403 stranice. Na prvom je mjestu *Predgovor* (*Предисловие*, 7–10), a nakon njega je smješten *Rječnik* (*Словарь*, 13–403).

U Predgovoru autorica naglašava važnost interneta za praćenje svih mogućih oblika novina i promjena koje se pojavljuju u suvremenom ruskom jeziku. S druge se strane, prema njezinim riječima, našla pred gotovo neostvarivim zadatkom – sastaviti rječnik „internetskoga jezika“ koji zapravo ne postoji (koliko to god paradoksalno zvučalo). Polazeći od činjenice da je nemoguće govoriti o jedinstvenom „internetskom jeziku“, kojim bi se služili svi njegovi korisnici, nego samo o specifičnom komunikativnom prostoru funkcioniranja ruskoga jezika, autorica je morala postaviti okvire vezane za odabir leksičkoga materijala i pritom, naravno, naišla na određene poteškoće. Postavlja se, naime, pitanje stvaraju li se svi elementi „internetskoga jezika“ na mreži ili postoji i obrnut proces u sklopu kojega riječi i izrazi nastali izvan mrežnoga sustava svoju aktualizaciju pronalaze upravo na internetu. M. Dobrova smatra da se iz „internetskoga jezika“ ne bi smjelo isključiti i jedinice stvorene izvan interneta. Kao rezultat takvoga promišljanja ostvaren je rječnik s uključenih više od 3500 akcentiranih riječi i izraza vezanih za ruski internetski sleng, za nazive tipičnih internetskih pojava, on nadalje bilježi riječi i ustaljene izraze supkultura čija se komunikacija odvija na internetu (gejmerna, kompjutoraša, programera), zatim osoba odgovornih za uređivanje Wikipedije itd. U rječnik je ušla i popularna, često rabljena računalna terminologija i kvaziterminologija koja nije uvijek nastala neposredno na mreži, ali je uglavnom aktualizirana upravo na internetu (7). Budući da je dio registriranoga leksika i frazeologije tek u nastajanju, autorica nije stavljala gramatičke, stilske i ine odrednice (u slučaju, npr., nekih vulgarizama podatak o nepoželjnosti rabljenja takvih riječi uvršten je u definiciju) (8).

Svi su sakupljeni leksemi i izrazi upisani azbučnim redosljedom ispod akcentirane nadnatuknice napisane velikim slovima. Nakon akcentirane natuknice donosi se definicija na ruskom jeziku. Navodi se nekoliko primjera:

КОЛОБОК

колобок. *Смайлик, эмотикон.*

[hrv. 'emotikon, smajlič']

МОБИЛЬНИК

моби́льник. *Мобильный телефон, номер мобильного телефона.*

[hrv. 'mobitel']

ОБРАСТИ

обрасти. *Заразиться компьютерным вирусом.*

[hrv. 'zaraziti se računalnim virusom']

ПРОГА

прога. *Компьютерная программа.*

[hrv. 'računalni program']

U rječnik je uključeno mnoštvo anglizama što se moglo i očekivati uzme li se u obzir njegovo tematsko usmjerenje, npr.:

БАН

бан. *Запрет, применяемый на интернет-сайтах и заключающийся в блокировке аккаунта пользователя или ограничении его прав на отправку сообщений на некоторый срок.*

[hrv. 'baniranje']

БАНИТЬ

банить. *Блокировать чей-либо аккаунт или ограничивать часть прав пользователя интернет-сайта.*

[hrv. 'banirati']

ГУГЛИТЬ

гуглить. *Искать информацию в Интернете, пользоваться поисковой системой Google.*

[hrv. 'guglati']

ЛУЗЕР

лузер. *Неудачник.*

[hrv. 'gubitnik, luzer']

Mnoge su leksikografski već zabilježene riječi dobile nova značenja, pri čemu se u rječniku bilježe samo ona nova, npr.:

ЗАРАЗА

зараза. *Компьютерный вирус.*

[hrv. 'računalni virus'; prvotno značenje 'zaraza, infekcija']

КОВРИК

коврик. *Специальная подложка, предназначенная для перемещения на ней компьютерной мыши.*

[hrv. 'podloga za miša'; prvotno značenje 'mali tepih']

ОГРЫЗОК

огрызок. *Шутливо о технике фирмы Apple.*

[hrv. 'firma Apple /šalj./; prvotno značenje 'ogrizak']

ОДНОКЛАССНИКИ

одноклассники. *Популярная русская социальная сеть OK.ru.*

[hrv. 'popularna ruska društvena mreža OK.ru; prvotno značenje 'suučenicu']

Prisutan je i priličan broj kalkova, s time da se dio takvih prevedenica pretvara u semantičke neologizme, npr.:

ВИРУС

вирус. *Компьютерный вирус; вредоносная компьютерная программа.*

[hrv. 'računalni virus']

ЗУБ

синий (голубой) зуб. *Шутливо о программе Bluetooth.*

[hrv. 'način bežične razmjene podataka između dvaju ili više uređaja, Bluetooth /šalj./']

МЫШКА

мышка. *Компьютерная мышь.*

[hrv. 'računalni miš']

ОБЛАКО

облако. *Виртуальное хранилище файлов и информации в целом, позволяющее подключение зарегистрированному пользователю с любого устройства и в любое время.*

[hrv. 'oblak, cloud']

Posebno su zanimljivi leksemi i frazemi (uvjetno ih se može nazvati *iskrivljenicama*) koji se u ruskoj lingvistici nazivaju *эrrативы* (*errativy*, od lat. *errare*) odnosno *эrrативная лексика и фразеология* (*errativnaja leksika i frazeologija*, '*iskrivljen* leksik i frazeologija'). Oni su se pojavili u drugoj polovici devedesetih godina dvadesetoga stoljeća, a riječ je o *namjerno* iskrivljenim leksemima i frazemima koje rabe izvorni govornici. Može ih se do neke mjere smatrati podtipom okazionalizama ili autorskih neologizama; oni se ne registriraju u rječnicima jer se smatraju nekim oblikom jezične igre ili specifičnoga načina izražavanja. Najčešće su temeljeni na pravopisnim greškama i/ili pogrešnom načinu pisanja (često osnovanom na kombinaciji pravilnoga načina pisanja i izgovora). Treba naglasiti da su ih počele osmišljavati i uključivati u tekst osobe koje izvrsno poznaju pravopisna i ina jezična pravila. Najveći se dio njih može vidjeti na različitim internetskim sajtovima, a neki su se ustalili u upotrebi. M. Dobrova je popularnije iskrivljenice uključila u rječnik pri čemu se uvijek poziva na ispravnu ili potpunu formu, npr.:

АФФТАР

аффтар. *Искаженное от «автор»; шутливо-иронично об авторе какого-либо творческого произведения или высказывания, комментария в Интернете.*

[iskrivljeno od «автор»; hrv. 'autor']

НЕОЧ

неоч. *Искаженное от «не очень».*

[iskrivljeno od «не очень»; hrv. 'ne pretjerano']

ПАСИБ

пасиб. *Искаженное от «спасибо»; выражение благодарности.*

[iskrivljeno od «спасибо»; hrv. 'hvala']

СПОК

спок нок. *Искаженное от «спокойной ночи».*

[iskrivljeno od «спокойной ночи»; hrv. 'laku noć']

U rječniku se može naći i priličan broj višerječnica s različitim stupnjem prijenosa značenja i ustaljenosti upotrebe, pa tako ima višerječnih termina, kolokacija, frazema. Oni su upisani ispod nadnatuknice određene morfološkim principom, npr.:

ГЕНЕРАЛ

диванный (кухонный) генерал. *Иронично о человеке, считающим себя экспертом в большинстве глобальных проблем, но ничего не предпринимающем для их решения; пустомеля.*
[hrv. 'general iz fotelje, stručnjak (ekspert) iz fotelje']

ГОВНО

набрасывать / набросить говно на вентилятор. *Намеренно провоцировать конфликт, разжигать ссору (грубо).*
[hrv. 'dolijevati / doliti ulje na vatru, stvarati / stvoriti (izazivati / izazvati) zlu krv']

ДИСК

жёсткий диск. *Устройство памяти компьютера, для постоянного хранения информации, расположенное внутри корпуса компьютера и представляющее собой пластины с магнитным покрытием.*
[hrv. 'tvrđi disk']

КАРТА ПАМЯТИ

карта памяти. *Электронное запоминающее устройство компактного размера, используемое для хранения цифровой информации.*
[hrv. 'memorijska kartica']

ОБЛАКО

облако тегов (ключевых слов). *Визуальное представление на интернет-сайте списка ключевых слов – тегов.*
[hrv. 'oblak tagova']

Grafičke se varijante upućuju na leksikografski obrađenu riječ, npr.:

УНБАН

унбан. См. **анбан.**

АНБАН

анбан. *Снятие бана, разблокирование аккаунта.*
[hrv. 'unban, deblokiranje']

Višeznačnice i homonimi obilježene su brojkom iznad njih (eksponentom), npr.:

КИЛЯТЬ

килять¹. *Убивать.*

[hrv. 'ubijati']

килять². Удалять файлы, стирать с компьютера какую-либо информацию.

[hrv. 'brisati fajlove, micati podatke s kompjutera']

Sve su riječi i višerječnice popraćene trima primjerima upotrebe preuzetima s interneta, a uz njih je upisan izvor. Autorica nije ispravljala greške koje bi se eventualno našle u takvim tekstovima. Slijedi primjer cijeloga rječničkog članka:

КРЕАТИВНО

креативно. Творчески, необычно, оригинально.

- ▶ Творческие процессы целиком завязаны на вдохновение автора, когда же человек начинает креативно мыслить, то он преследует определенные результаты. dramtezi.ru
- ▶ Действовать креативно, значит поступать вопреки установленным шаблонам и рамкам. PsyLogik.ru
- ▶ И ответ может прийти неожиданно – попробуйте решить задачу более креативно, подойти к ней творчески. union-sp.ru

U zasebnom se dijelu nakon osnovnoga rječnika (396–403) daje popis najčešćih latiničkih kratica s kojima se susrećemo na ruskom internetu. Nakon same kratice slijedi njezino značenje i puni oblik te primjeri upotrebe, прг.:

BTW

BTW. Сокращение, означающее «кстати» (от «by the way»).

- ▶ BTW, нашел доки, но батарейка в часах из магазина не гарантийный случай в Тайм Визарде. <https://forums.drom.ru>
- ▶ BTW, шляпу свою когда будете кушать? <https://forum.privet.com>
- ▶ Чикагинскую мэршу (черную лесбиянку, btw) в самый разгар корантина уличили в том что она явно посещала парикмахерскую, которые все были официально закрыты. <https://forum.privet.com>

M. Dobrova naglašava da publikacija *Так говорят в русском Интернете* nije rječnik općega tipa i da ovo izdanje ne pretendira na

sveobuhvatnost. Ona je, prema njezinim riječima, pokušala donekle sistematizirati jedan sloj ruskoga leksika i frazeologije, a također zabilježiti određenu fazu ruskoga „internetskog jezika“ (10).

Pri sastavljanju obaju rječnika poštivana su recentna leksikografska pravila. Oni predstavljaju izvrstan primjer registriranja novih riječi i novih značenja u ruskoj leksikografiji. Jedan se od njih – *Словарь русских неологизмов. Slovník ruských neologismů* – bavi neologizmima općega tipa, dok se drugi – *Так говорят в русском Интернете. Словарь* – fokusira na jedan specifični jezični sloj. Iako je osnovna namjera autorica bila da se ciljanoj publici izvan Ruske Federacije olakša snalaženje u suvremenim tekstovima prepunim novih riječi i novih značenja, uvjerena sam da bi oba rječnika mogla biti korisna i izvornim govornicima u Rusiji. I na kraju svakako treba naglasiti da rječnici pružaju obilje materijala pogodnoga za daljnju lingvističku analizu.